

REDACTIA

Arad, Str. Auloh (Adam)

SO MENTUL

Pentru Austro-Ungaria de un an fl. 10; pe 1/2 an fl. 6; pe 1/4 de an fl. 2.50 pe 1 luna fl.

N-rii de Duminică pe an f. 2.—

Pentru România și străinătate pe an 40 franci.

Manuscrisurile nu se înapoiază.

ADMINISTRAȚIA
Arad, Str. Auloh (Adam)

INSERTIUNALE:

de 1 fr. pentru prima dată 7 cr.; a doua oară 6 cr.; a treia oară 4 cr. și timbru de 30 cr. de fiecare publicațiune.

Atât abonamentele cât și inserțiunile sunt a se plăti înainte în Arad.

Scrisorile nefrancate nu primesc.

TRIBUNA POPORULUI

Roadele șovinismului.

(*) Dintre toți locuitorii statului ungar, Șvabii sunt cei mai puțin rezistenți potopului șovinist. Ba am putea zice că sunt singurii popor care se maghiarizează așa zicând de bunăvoie. Pentru ca să nu plătească învățător, Șvabii primesc bucurios școală de stat și se laudă, că copii lor vorbesc și scriu numai *ungurește*. Aradul, Timișoara, Lipova și atâtea orașe prin Banat, sunt pline cu Șvabi, cari învățând carte, fie că aparțin clasei inteligente, fie că sunt meseriași, s'au maghiarisat toți, ba au devenit apostolii maghiarisării, Unguri fanatici, ca toți neofitii, deși abea și deschid gura, și de pe accent îi cunoști cât de colo că sunt Șvabi.

Șovinistii au avut însă darul să deștepte și în Șvabi ură.

Casul dela Macea, despre care am adus ieri amănunte, este o probă. Pentru că numai cine-l cunoaște pe Șvabi: firea lor domoală, nepăsarea ce o au față de ori-ce lucru material, își poate ori-cine închipui cam cum au fost tratați și înșelați până să-și peardă răbdarea și să se revolte chiar în biserică, unde s'au urcat în *șmânc* și după ce au rupt tot, — ca să-l puțin a lipsit să nu-l arunce afară cu capul în jos.

Ce se întâmplase adică?

Marele proprietar maghiar Károlyi, chipul că-l ajută pe Șvabi, a contribuit și el la zidirea noii biserici. În schimb însă le-a impus un cantor ungar. Desigur că urma apoi și preot care să predice ungurește.

Atâta chiar și Șvabilor li-s'a părut mult. Eată de ce chiar la sârbători ei au făcut una — „nefăcută“, cum zice Românul. Intocmai ca Slovacii dela Szarvas ori Bunevații dela Santova. Ba încă au fost mai revoltați, căci s'au dat la acte de forță chiar în biserică, în decursul serviciului dumnezeiesc. În același timp însă și mai practici: până să treacă la altă lege, i-a pus nițel la încercare și pe apostolii maghiarisării, încât n-știau sêracii pe unde să iasă larg.

Urmarea va fi... în care ca să... maghiara...

se pare — și Ungurii. O înțeleg și se genează, căci din cele patru ziare maghiare locale ce au apărut luni, nici una n'a înregistrat faptul, ci se vede că meditează asupra-și. Vor prezenta-o apoi, mai târziu, când nu mai pot tăcea, cu totul în alta lumină. Căci spunând lucrurile cum s'au petrecut, opinia lor publică s'ar mai deștepta și n'ar mai aplauda la toate încercările ridicole prin care șovinistii setoși de glorie și mărire încearcă să maghiarizeze.

Ori și cum va fi, un lucru e absolut sigur: prin asemenea apucături, apostolii maghiarisării departe de a isbuti și-și facă proseliți, dar încă deșteaptă în nemaghiari sentimentul național.

Ear' daci reacțiunea în contra maghiarisării se ivește până și între Șvabii cari — ca și în Macea — trăiesc izolați de marea mai mare, e o dovadă, că s'a isprăvit cu maghiarisarea, că pentru a face încă încercări, le-au mai rămas cel mult — țigani!

Preoții militari în Delegațiuni. În ședința din 7 I. c. n. a delegațiunii ungare s'a vorbit, cum știm, și de cauza preoțimii militare. După un comunicat al semioficioșilor „*Rudapesti Tudósité*“, baronul Rudavyánszky, la rugarea preoțimii militare, în pomenita ședință a insistat pe lângă ministrul de războiu, ca în viitor, având în vedere importanța oficiului preoților militari și prăgătirile lor mai înalte, să mijlocească a li-se face numirea din partea Monarchului. Ministrul de războiu Krieghammer a promis, că afacerea preoțimii militare (se înțelege de rit latin și protestant) o va așterne Monarchului cu părtinire și cu bunăvoință.

„Episcopus Transsilvanus“. Sub titlul „Episcopul transilvan“ foaia catolică ungarăscă „*Alkotmány*“ în numărul seu de ieri (9 Ian) are următorul comunicat: Ministrul Wlassics pe la începutul lunii Martie 1899 a emis o circulară, în care spu episcopului romano catolic din Alba compete titlul de „Episcop transilvan“.

cul al XII-lea și nu observă, că în ace-timp într-una își taie creanga de sub picioare. Acest memoriu motivează prin a articolul I. din 1751 amintesc numai de și episcop transilvan romano-catolic, — dar episcop borbato pe sine lasuși când recunoaște, se decretul regal pomeneste de episcop transilvan. Din impregiurarea, — cunoscut „*Al-silvanus*“ — că dieta din 1556 deodată cu kotmăratul a sistat și titlul acestuia, peste episcop nu urmează, fiind-că la 1715 Ca-tot nimic din nou a restituit episcopatul rol III în titlul episcop transilvan. Impreună cu altele memoriul săsească mai spune în nanta ministrului servește *nisuițelor* că ordonă paterii. Avintele de l'ochiers ale memorialul mai ales supără pe catolicii dela „*Alkotmány*“ — sunt: „Avându-le toate în vedere, trebuie cu toată energia în contra tuturor exceselor și-a arșta, în aceste produc numai fructul a furier-certelor confesionale; ear această urare la tot cazul ar periclită numai le țerii.“

Delegațiunea maghiară.

La 8 Ianuarie comisia afacerilor exter-legațiunei maghiare a ținut în Viena sub presidenția lui Tisza Kálmán. Ședința.

Ședința a ținut să exprime conțelului. Go-vernământul pentru lămuririle comisiunii în delegațiuni în toate afacerile la resortul lui. D'asemeni a lui Max Falk, pentru raportul co-misiunii în numele Delegațiunii maghiare.

raportul său Max Falk constată că generală s'a mai îmbunătățit și se vede că se vor sparge și acei căfiri ce au rămas dintr-o furtună tre-va noia, nori cari în vara anului 1898 erau încă pe orizontul politicei inter-nale. Monarchul în mesajul său a con-ștat numai bunele relațiuni cu toate pu-dar și-a exprimat și speranța firmă Europa pacea prin nimic nu va fi rată. Garanție pentru aceasta este și alianță, care toată activitatea și o în-șină înspre menținerea și întărirea păcii.

Ședința apoi a...

afacerilor din lăuntru ale țerii, este cu atât mai însemnată, cu cât censul ce se statorește acum nu se va mai schimba, ca nainte, în fiecare an, ci va rămâne același până ce vre-o dată s'ar schimba cadastrul.

Censul — adică lista cu arătarea jugerelor ori stângenilor pătrați cât face censul — de mâne încolo și până la 18 Ianuarie e. va trebui să fie afișat la casa comunală. Dela ziua din urma încă 8 zile ori și cine are dreptul să apeleze — la Curie — dacă i-s'a făcut vre-o nedreptate. Pe apelată nu se pune timbru și se va trimite prin oficiul vicișpanului.

Cine are atâta pământ, cât se va arăta că constituie censul (de la 5 jugere până la 11, căci se schimbă după comitate), are și drept de alegător.

Privitor la censul din Ardeal, n'a apărut încă ordinațiunea ministerială.

Eroii lor „sfinți“.

Nu mai departe decât în numărul seu dela 7 Ianuarie „*Bud. Hirlap*“ osândește aspru și pe lănci și pe ostentii sei, cari la 1848 — au incendiat case maghiare și au ucis Unguri nevinovați... „

Același ziar maghiar publică însă scrisorile contelui Leiningen, unul din cei 13 martiri „sfinți“, care în scrisoarea sa cu datul 22 Febr. 1849 scriind (din Cibakháza) despre lupta din Karlsdorf (în Banat), despre ero-rile trupelor maghiare, mărturisește:

„Egyetlen egy udvarban harminczöt embert és egy tisztet konczoltak föl emberim; pardont senki sem kapott. Szörnyű emlékamben marad ez az ütközet, mert a mily vitézül harcztak embereim, különösen az 1-ső század, mely Tomassovácznál oly rutul cserben harczott, annyira megválttam őket rablásuk és kegyetlenségük miatt. Semmi nemeslelkűség, semmi lovagiasság sem a közlegényekben, sem a tisztokban. Egy szóval, nézsem kellett a legundokabb öldöklést és...“ („Budap. Hir-“)

Dr. Diaconovich C. — Dicescu Th. — Discescu C. G. — Dobrogeanu Gherea C. — Erbicescu C. — Frunzescu Em. — Căvănescu I. — Gebeșcu C. R. — Greceanu P. — Grigoreviciu Em. — Hașdeu B. P. — Hoduș N. — Ionescu-Gion. — Ionescu-Zăce — Iorga N. — Lascăr V. — Lăzărescu Lecanta. — Lecanta. — Lecca H. — Leon N. — Lucasteanu N. — Lugojanu P. — Lupa I. — Dr. Marinescu G. — Maroneanu I. — Meissner C. — Dr. Mioviță. — Mircea C. R. — Missir P. — Moroșanu G. — Mrszek L. — Nădejde I. — Negreanu D. — Nenișescu I. — Dr. Obregia I. — Onciu D. — Orășanu St. — Panu I. — Patriciu Gr. — Popovici A. C. — Popovici Lupa. — Popovici Em. — Predescu Stavri. — Dr. Proca G. — Pușcariu Sextil. — Racovitză Em. — Dr. Radovici I. — Tobin F. — Russ L. — Șăineanu L. — Janielei H. — Seulescu M. — Stavri Arthur. — Stellian T. — Stoicescu C. I. — Sturdza A. D. — Tanoviceanu I. — Teleur D. — Teodorescu I. — Tocilescu Gr. — Techiș V. A. — Văcărescu Th. — Vaschide I. — Ventura Gr. — Vlădescu M. C. — Văhutză A. — Voinov D. N. — Weigand I. — Weisengrün P. — Zissu A. N. — etc.

C. Iădulescu-Motru,
Director-garant.

Pacea se face.

În urma sentinței Solomonice, adușă asupra preoților din Giula, aceștia și-au retras prile de la judecătorii civile, și chiar dela tabla regească; s'au năpădit unii cu alții și trăiesc acum, recum se cuvine fraților întru Christos, în deplină înțelegere și frăție, recum de bună voie le cerea toate acestea Preasfințitul episcop I. Goldiș, înainte de a aduce sentința grea asupra lor.

După-ce s'a împlinit aceea ce avea de scop sentința, adică pacea întruică și respectarea autorităților religioase, ca foruri judecătorești, a preoților din Giula să poată slugi e sfintele sărbători și să fie repuși la slujbele lor.

Prin dreptate se face pacea. Dzeu jute Preasfințitului, ca prin dreptate idecăți să restabilească cât mai curând pacea și bunăvoința între oameni, atât de mult dorită de toți fiii diecesei.

„De-acasă ai venit“ ?

O întrebare, care în diecesa Aradului înăi ieri-astăzi avea un sonor înțeles

Și nu face curte urciunei aleia băne bogate?
Și n'a lăsat o fată pe drumuri fără să boteze măcar copilul? — Nu te înțede în el; că n'are inimă!
Și dînsa nu luase în seamă vorbele trintestii; căci îl iubia. Și nu-i jurase o s'o ia de răstă?
Și n'are fel de fată

Suntem întrebați, dacă mai este la curtea episcopască obicei, ca tolerat ori numai ca abus acel oneros: „De-acasă ai venit“ ?
După ale noastre cele mai autentice informațiuni vestim tuturor că rora li-se cuvine că „De-acasă ai venit“ ? e estirpat din rădăcini din curtea episcopască aradană. În urmare nu există nici ca obicei, nici ca toleranță, ear dacă s'ar ivi atunci numai în formă de abus s'ar pute întempla, dar apoi un atare abus s'ar pedepsi cu pedeapsă exemplară, ca să fie plausibilă înmormântarea acelu fatal „De-acasă ai venit“ ? al negrului trecut.

NOUȚĂȚI

Arad, 10 Ianuarie 1899.

P. S. Sa Episcopul Popea, iubitul episcop al Caransebeșului, printr'o telegramă a felicitat călduros pe P. S. Sa Episcopul Goldiș cu ocazia zilei anomastice.

Între cei cari au mai trimis telegramă de felicitare, dar al căror nume l'am oms, este apoi dl Dr. D. Barbu, preot în comuna frunțasă Pecica.

Delegații la prânzul Curții. Se vestește din Viena, că Majestatea Sa Monarhul în zilele 8 și 15 Ianuarie n. va da obiceiuitele prânzi de curte pentru membrii delegațiunilo.

Încă un fișan pe ducă. „Keleti Ertesitő“ publică știrea din Brașov, că fișpanul comitatului Brașov Maurer Mihály cu 1 a Ianuarie n. a fost concediat pe un timp de trei săptămâni pentru restabilirea sănătății. „Se crede—zice numita foaie—că asta e numai prevestirea depărării lui definitive, ceea-ce maghiarimea absolut nu va regreta, fiind că și ultimele evenimente au adeverit, că acolo (la Brașov) trebuința e de o mână mai energică în interesul ideii de stat maghiar“.

„Se crede—zice o altă foaie a lui, însă cu o persoană mai aptă a reprezenta... ideii. Bat-o s'o bată de—gogorită!“

Petrecere cu joc în Brașov. Reuniunea femeilor române pentru ajutorarea vedurilor straze din Brașov și Săcele* arangează petrecerea joc Vinerii seara, în 31 Decembrie. v. (12 Ianuarie n.), în preseara Anului nou, în sala de concerte și teatre din Brașov începând la 8 oare seara. Prețul de intrare 1 fl de persoană. Costumele naționale, pentru dame, sunt foarte de dorit. —

Asasinatul dela Sătmar. După-cum se vestește din Sătmar, cercetarea în cauza asasinatului cunoscut continuă încă și acum

Voia să-i scrie să nu mai vie, să nu mai dea ochi cu dînsa. Dar până să încear scrisarea, vaporul se oprî. Ajunsesse la cel unde dînsul îi promisese.
Dînsa se îndreptă
ca să-l revădă
pe ne

Afacerea groaznică a ajuns acolo, că Papp Zoltán a recunoscut deja, că asasinarea tînrului student Papp Elemér a hotărît-o împreună cu Papp Béla, și că Zoltán a condus pe Elemér până la așa numitul pod Derző; însă neagă că el l'a omorît. Tot asemenea recunoaște și Papp Béla, că a îndemnat pe alt cineva să omoare pe tînrul său frate Elemér. Păcurariul Isoldics Mihály însă, c: și până acum, neagă că părtaş sau complice ar fi fost la săvîrșirea asasinatului.

Bur spiritual. Burii sunt nu numai viteji, dar și—cu spirit, ceea ce se vede și din următoarele. Un consilier comunal din Johannesburg, cu numele Jeppe, în 2 Noembrie trecut se duse pe câmpul de luptă. Nainte cu câteva săptămâni făcuse cunoștință cu colonelul din cavalerie Moller (englez) care-l întîlnise în Capstadt. La despărțire colonelul zise Burului: — Ia revădere, în Pretoria, peste trei săptămâni. — D-ta natural, vei fi acolo ca prizonier, — zise Burul.

Și într'adevăr, așa s'a întîmplat: peste 3 săptămâni, colonelul Moller fu prins, în lupta dela Elandsagte și acum e în Pretoria.

Cel mai bătrîn soldat francez între oștenii francezi ca cel mai bătrîn e cunoscut azi generalul Exea-Doumerc, care zilele trecute și-a sărbătorit iubileul de 47 ani de la numirea sa de general. Dînsul la anul 1823 a intrat în armată, în 1830 a devenit sublocotenent, în 1836 căpitan, în 1846 sub-colonel, în 1848 colonel, în 1852 general și în anul 1864 comandant de divizie Timpul serviciului său de 76 ani ca soldat și l'a împlinit sub trei regi, sub un împărat și sub două republici.

Despre Luccheni, ucigașul împărătesei Regine Elisabeta, se vestește următoarele: După-ce a fost judecat la temniță grea pe viață, a fost închis într'o celulă întunecoasă, unde singur singurel a petrecut deja un an de zile. După-ce în decursul acestui an a dat dovezi de „putare bună“ directorul închisorii a făcut raport către președintele autorităților garioaneii militare, în care propunea eliberarea lui Luccheni din celulă întunecoasă, și mutarea lui în atelierul de lucru comun. Președintele a acceptat propunerea directorului închisorii, însă pe lângă condițiunea strictă, că îndată ce ar face măcar un pas contra regulamentului să fie pus la moment earăși la întunec în să ngurătat—pe timp nehotărît. — Decemdată deci crudul asasin va fi scos la lumină, dus între oameni și pus la lucru! Umani oameni sunt cei din Geneva, dacă au milă și față de acest monstru!

Baloul lui Andree. Un vestit astronom Sveden anume Dr. Nils Echelm, pu în lume o revistă științifică din Stockholm de seamă despre balonul totodată își motivează anul expedițiunii lui

până la Paris, la sosire a ținut o conferență în teatrul Boldiniere din Paris, expunînd în amănunte peripețiile și aventurile călătoriei sale. Publicul parisiian a rămas „încântat“ de conferența ei.

Protocolul adunării generale a IX-a a Reuniunii învățătorilor români de la școalele populare confesionale din protopopiatele Arad Boroș-lneu, Buteni, Chișineu, Hălmagiu, Radna și Șiria, ținute în Moneasa, la 15 și 16 Iulie st. n. 1899. Editura Reuniunii. — Sub acest titlu a apărut în tipografia diecesană din Arad și ni-s'a trimis un frumos volum, de 112 pagini, în care se cuprind debaterile ședințelor din cele două zile petrecute la Moneasa; programa adunării, și a concertului; cuvîntul de deschidere al preșidentului adunării. Prelegeri practice și disertațiuni; apoi mai multe rapoarte ale Reuniunii. — Se află de vânzare la numita tipografie în Arad cu prețul de 20 cr. exemplarul.

CUGETĂRI

La vetrele familiare se formează sentimentele și moravurile cari hotărîsc fericea publică.

Mirabeau

Nu cunosc altă școală de virtuți de cât vatra familiară.

Castellar

ULTIME ȘTIRI

Londra, 9 Ianuarie. Generalul White a încercat să meargă spre sud, dar Burii l'au respins pe toată linia.

„Daily News“ are știrea, că poimăne se va imbarca pentru Africa de-sud și corpul VIII de armată.

Criticul militar (și corespondent în Africa de sud) al ziarului „Times“ zice, că nici sub comanda lordului Roberts trupele engleze n'au să învingă. Încercăturile din Africa de sud n'are să le deslege nici cel mai genial cap militar, situația fiind absolut compromisă.

Washington, 9 Ianuarie. În senat Pettigrew a depus o moțiune, în virtutea căreia guvernul statelor unite este autorizat a se oferi să mijlocească pace între Burii și Englezii.

Partidul democrat din statul Massachusetts a trimis felicitare Burilor pentru lupta de apărare a patriei lor.

Manchester, 9 Ianuarie. Balfour, primul lord al tesaurului, a ținut o vorbire, în care a comparat situația de acum cu cea înainte cu un an, când afacerea Fașoda s'a rezolvat onorific atât pentru Franca, cât și pentru Englitera. A spus că înainte de răboiul guvernului englez a crezut că nu este absolut inomisă provocarea. Contra înarmărilor Bu-

...a putut zice nimic, ... lui Jameson ... e pre-

